

בונים את מדינת ישראל במזרח התיכון

1. המאבק היישוב היהודי בשלטונות המנדט הבריטי

א. המאבק הצבאי:

- הקמת תנועת המרי העברי – גורמים, דרכי פעולה, דוגמא לאחד מהמבצעים, נסיבות פירוקה. (עמ' 72 – 77)
- עיקרי המחלוקת בין עמדת הישוב המאורגן ל"פורשים" והיחסים בין המחטרות לאחר התפרקות תנועת המרי העברי: מאפייני כל גישה והשוני ביניהן. הדגמה באמצעות אחד מהמבצעים הצבאיים. (עמ' 82 – 83)
- ב. העפלה – המאבק להבאת עולים לארץ: (עמ' 79 – 81)
- המאבק המתמשך להבאת מעפילים חרף המדיניות המגבילה של הבריטים והקשיים שהערימו. המאמצים הכרוכים בהבאת כל אוניה ואוניה (רכישת האוניות, ארגון הצוות, ארגון העולים המוכנים לעלות, המסע, מבצע הורדת המעפילים לחוף והסתרתם בקיבוצים).
- ליווי המעפילים שנתפסו על ידי הבריטים למחנות או בחזרה לאירופה (אקסודוס).
- הניסיון לפגוע בתחנות המכ"ם הבריטיות.
- ג. התיישבות: (עמ' 81)
- רכישות קרקעות.
- ההתיישבות כמעצבת גבולות (11 הנקודות בנגב, פרשת ביריה).

2. העברת שאלת א"י לאו"ם (עמ' 85 – 92)

- שיקולי הבריטים בהעברת שאלת ארץ ישראל לאו"ם (שיקולי מדיניות חוץ ופנים) (עמ' 85).
- הדיון בעצרת הכללית – נאום גרומיקו כביטוי לעמדת ברית המועצות. הסברים למדיניות הסובייטית.
- עמדת ארצות הברית והגורמים לעיצובה.

בנושא זה יש לשים לב להשפעת המלחמה הקרה על התנהלות המעצמות

- הועדה שהוקמה על יד האו"ם כדי להציע פתרון לשאלת א"י. המלצותיה?
- החלטת כ"ט בנובמבר – הפעילות הדיפלומטית היהודית לגיוס תומכים בה, תוכנה ומשמעותה.
- התגובות להחלטה – בקרב הישוב היהודי, הפלסטינים ומדינות ערב.

3. מלחמת העצמאות (עמ' 94 – 127)

מוקדי הלימוד:

- התקופה: מסוף נובמבר 1947 (יום למחרת החלטת החלוקה של האו"ם), עד המחצית הראשונה של 1949 (הסכמי שביתת הנשק).
- מאפיינים כלליים של המלחמה: ייחודה של מלחמת העצמאות כמלחמה על עצם הקמתה וקיומה של מדינת ישראל; מקומה המרכזי של המלחמה בהתפתחות הסכסוך הערבי – ישראלי; חלוקה לשני שלבים עיקריים; מטרות העל של הצדדים הלוחמים; העדר הבחנה בין חזית לעורף; נתוני פתיחה קשים של צד היהודי; ניצחון ישראלי במחיר כבד; השלכות וסוגיות שטרם נפתרו.

ביה"ס התיכון שמעון בן-צבי גבעתיים

- **הכרת תמונת המלחמה:** לימוד מהלך המלחמה ייעשה בדרך של מבט-על ויבוסס על ציר זמן, אשר יבהיר כי בכל אחד משני השלבים העיקריים של המלחמה, הצד היהודי נמצא תחילה במצב של התגוננות וסכנה קיומית, אך הצליח לעבור ליוזמה ומתקפה. ציר הזמן יחלק את המלחמה ל-4 תקופות:

1. מסוף נובמבר 1947 עד מרץ 1948 (תכנית ד')
 2. ממרץ 1948 עד אמצע מאי 1948 (הקמת המדינה)
 3. מאמצע מאי 1948 עד אמצע יוני 1948 (ההפוגה הראשונה)
 4. מאמצע יוני 1948 עד סוף המלחמה.
- בכל אחת מ-4 תקופות אלה יש להדגיש את המאפיינים הכלליים של התקופה, ולהציג אירוע אחד מדגים.

שימו לב - באתר בית הספר קיים קובץ עם הסבר מפורט לנושא מלחמת העצמאות!

4. ההכרזה על הקמת מדינת ישראל והקמת צה"ל

- **הוויכוח על הכרזת המדינה (עמ' 105 – 110)**
 - נסיבות ההכרזה: המצב בחזיתות (הישגי תכנית ד', נפילת גוש עציון, מצור בעיר העתיקה, עזיבת הבריטים).
 - הדיון ב-12 במאי – הסבר מניעי התומכים בהכרזה על הקמת המדינה עם עזיבת הבריטים. השיקולים בעד דחיית ההכרזה על הקמת המדינה.
- **הקמת צה"ל, פירוק המחותרות ופירוק מטה הפלמ"ח (עמ' 115, 116, 118)**
 - הקמת צה"ל – יעדים ונוסח השבועה.
 - מניעי בן-גוריון בפירוק האצ"ל, הלח"י ופיזור מטה הפלמ"ח. (הגורם הצבאי, הגורם הפוליטי, אי אמון אובייקטיבי במחתרות ובמטה הפלמ"ח).
 - הקשיים בביצוע – (פגיעה קשה ברמת צה"ל; השלמת בניין צה"ל כצבא יחיד); פרשת אלטלנה כמקרה מייצג.

5. הסכמי שביתת הנשק והיווצרות בעיית הפליטים הפלסטינים

- **הסכמי שביתת הנשק (עמ' 123 – 125)**
 - הבהרת המושגים – הפסקת אש, שביתת נשק, הסכמי שלום.
 - מניעי ישראל ומניעי מדינות ערב לחתימה על ההסכמים.
 - הכרת הגבולות שנוצרו בעקבות ההסכמים והיו לגבולותיה הבינלאומיים והמוכרים של ישראל עד מלחמת ששת הימים ('הקו הירוק').
- **היווצרות בעיית הפליטים הפלסטינים (עמ' 126)**
 - **קריסת החברה הפלסטינית – הגורמים לבריחת ערביי א"י בשלב הראשון של המלחמה (עד פלישת צבאות ערב):**
 - הגורמים הכלכליים לקריסת החברה הפלסטינית לקראת סיום כינון המנדט הבריטי בא"י.
 - התפוררות החברה הפלסטינית.
 - השפעת המלחמה מול היישוב היהודי (השפעת הדיווחים הסותרים על פגיעות בערבים, כגון במקרה דיר יאסין, והשלכות יישום תכנית ד').

ביה"ס התיכון שמעון בן-צבי גבעתיים

- מדיניות מהוססת ובלתי עקבית של הוועד הערבי העליון, הליגה הערבית והמפקדים המקומיים, שהתפרשה כעידוד לבריחה.

○ **עזיבה וגירוש הפלסטינים בשלב השני של המלחמה:**

- השפעת המלחמה, כולל החשש מנקמת היהודים

- במקרים מסוימים – גירוש (כגון לוד ורמלה; אקרית ובירעם).

6. **תהליך הדה-קולוניזציה והקמת מדינות עצמאיות:** (עמ' 130 – 133)

א. **הבהרת המושג** דה-קולוניזציה (הסבר התופעה, זירת ההתרחשות, התקופה: 1945 עד תחילת שנות ה-60).

ב. מה היו **הגורמים** שהביאו לתהליך הדה-קולוניזציה דווקא בתקופה זו?

יש לבחור גורם אחד מכל תחום: אידיאולוגי, כלכלי, פוליטי

ג. מהם **המאפיינים** העיקריים של תהליך הדה-קולוניזציה?

יש לבחור שני מאפיינים

ד. מה היו **תוצאותיו** של תהליך הדה-קולוניזציה?

7. **השפעת גורמים שונים על גורל היהודים בארצות האסלאם** (עמ' 142 – 145)

א. **מבט-על:** הגדרת האזור, מספרם, מעמדם ומצבם הכללי של יהודי ארצות האסלאם ערב הקמת מדינת ישראל

ב. **הגורמים השונים שעיצבו את גורל יהודי ארצות האסלאם, החל מסוף שנות ה-40.**

יש להתמקד בשלושה גורמים: השפעת תהליך הדה-קולוניזציה, השפעת מלחמת העצמאות והקמת מדינת ישראל והתגברות הלאומיות

ג. **הדגמה** – הגורמים השונים שהשפיעו על יהודי ארצות האסלאם כפי שבאו לידי ביטוי באחת הארצות

8. **מלחמת יום הכיפורים:** (עמ' 191 – 194)

● הגורמים למלחמה, והנסיבות בהן פרצה (אירועי סוף השבוע בו פרצה המלחמה).

● תוצאות המלחמה (בטווח המידי).

● השפעות המלחמה על מדינת ישראל (חברתית, כלכלית, ביטחונית ופוליטית).

● השפעות המלחמה על ארצות ערב.

9. **עלייה, קליטה ועיצוב החברה והתרבות במדינת ישראל**

● **העלייה בשנות החמישים והשישים:** (עמ' 217, 145 – 226)

○ היקף העלייה וארצות המוצא של העולים

○ הגורמים לעלייה לישראל בשנות ה-50 וה-60.

○ מאפייני העלייה (עליית הצלה, עלייה מבוקרת, עלייה חשאית, ניצולי שואה)

○ תהליך הקליטה: הקשיים, השיקולים המשפיעים על תהליך הקליטה.

● אירועי ואדי סאליב, משמעותם והשפעתם

ביה"ס התיכון שמעון בן-צבי גבעתיים

10. המעבר מ'כור היתוך' לחברה רב-תרבותית במדינת ישראל (עמ' 245 – 250)

- הכרת המושג 'כור היתוך' – הנחות היסוד והקונטקסט ההיסטורי.
- הכרת המושג 'רב-תרבותיות'.
- הגורמים למעבר מתפיסת 'כור היתוך' לתפיסת ה'רב-תרבותיות'.
- ביטויי הרב-תרבותיות בתחומים שונים בחברה ובתרבות הישראלית – יש להציג שינויים במעבר מסור היתוך לחברה רב-תרבותית בשלושה תחומים שונים ולהתמקד בהסבר כיצד באה לביטוי הרב-תרבותיות בכל אחד מתחומים אלה.